

ICEG EC

ICEG EC - CORVINUS

Balkán Monitor

2004/3-4.

TARTALOM

<i>ROMÁNIA: KIEMELKEDŐ GDP-NÖVEKEDÉS 2004 ELSŐ HÁROM NEGYEDÉVÉBEN</i>	<i>3</i>
<i>PRIVATIZÁCIÓ A BOLGÁR ENERGIASZEKTORBAN</i>	<i>6</i>
<i>BOSZNIA-HERCEGOVINA: A KÜLFÖLDI SEGÉLYEK JELENTŐS SZEREPET JÁTSZANAK</i>	<i>8</i>
<i>BULGÁRIA HELYZETE ÉS FŐ MAKROGAZDASÁGI MUTATÓI 2004-BEN</i>	<i>11</i>
<i>FOLYTATÓDIK A ROMÁN DEZINFLÁCIÓ</i>	<i>13</i>
<i>SZERBIA BEVEZETI AZ ÁLTALÁNOS FORGALMI ADÓT</i>	<i>16</i>

ROMÁNIA: KIEMELKEDŐ GDP-NÖVEKEDÉS 2004 ELSŐ HÁROM NEGYEDÉVÉBEN

Az INS, a Romániai Statisztikai Hivatal számításai szerint 2004 első kilenc hónapjában a bruttó hazai termék (GDP) 8,1%-kal (előzetes adat) haladta meg az előző év azonos időszakának megfelelő értékét. Az idei év első három negyedévében a GDP értéke jelenlegi árakon számolva 1.588.539 milliárd lej (nagyjából 39.710 milliárd euró) volt. A növekedési ütem kiemelkedően magas volt, habár a GDP alakulása már az előző időszakokban is dinamikus emelkedést mutatott: 2004 első félévében a növekedés – az előző év ugyanezen időszakához viszonyítva – 6,6% (907.871 milliárd lej), míg az első negyedévben 6,1% (405.354 milliárd lej) volt.

A GDP KÍNÁLATI OLDALA

A kínálati oldalon a mezőgazdasági, erdőgazdálkodási és halászati szektor kibocsátása növekedett a leggyorsabb ütemben (19,7%-kal az előző év ugyanezen időszakához viszonyítva), melyet az építőipar követett 10%-os növekedéssel. A mezőgazdasági kibocsátás erőteljes növekedése a 2004-es jó termés és szezonális hatások következménye. Meg kell említeni, hogy a 2003-as bázisidőszaki kibocsátási értékek meglehetősen alacsonyak, köszönhetően az akkori kedvezőtlen időjárási körülményeknek. Az építőipar kibocsátásának növekedését egyrészt a lakosság rendelkezésre álló jövedelmének növekedése, másrészt pedig szezonális hatások okozták – télen az építőipari tevékenység hagyományosan alacsony. Ez a folyamat látható a 2004-es GDP adatokból: a mezőgazdasági szektor termelése 5,4%-kal nőtt 2004 első negyedévében (az előző év azonos időszakához viszonyítva) – 11.692 milliárd lejre, 2004 első félévét tekintve 5,3% a növekedés (50.775 md lej), míg az első három negyedévet vizsgálva a mutató értéke megugrik, 19,7%-ra (184.865 md lej). Az építőipari kibocsátás növekedése az első negyedévben 7,2% (15.381 md lej), az első félévben 8,6% (42.723 md lej) volt, ami az első kilenc hónapra 10,0%-ra (79.121 md lej) nőtt.

1. TÁBLÁZAT – A GDP SZERKEZETE – KÍNÁLATI OLDAL (2004. JAN-SZEPT)

Kínálati oldal	Md lej	m EUR	2003 jan-szept = 100
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás és halászat	184 865	4 622	119,7
Ipar	475 548	11 889	106,2
Építőipar	79 121	1 978	110,0
Szolgáltatások	687 945	17 199	106,0
Pénzügyi (közvetetten mért) közvetítő szolgáltatások	-15 362	-384	104,1
Bruttó hozzáadott érték – összesen	1 412 117	35 303	107,9
Termékeket sújtó nettó adók	176 422	4 411	108,9
Bruttó Hazai Termék (GDP)	1 588 539	39 713	108,1

Forrás: INS

A GDP felépítése mutatja, hogy a szolgáltatások járultak hozzá legjelentősebb mértékben a GDP növekedéséhez. Ez megegyezik a várakozásainkkal, hiszen a bruttó hozzáadott értékben a szolgáltatási ágazat részesedése a legmagasabb (48,3%). Az ipar részesedése a második legnagyobb (33,3%), míg a mezőgazdaság és az építőipar hozzájárulása 13,0% ill. 5,4%. 2004 első negyedévében még más volt a sorrend: akkor az építőipar 4,3%-kal részesedett a hozzáadott érték termelésében, míg a mezőgazdaság csupán 3,3%-kal. Persze ez egyáltalán nem meglepő, tekintve, hogy az év mezőgazdasági szempontból aktív periódusa sokkal inkább az év közepe, mintsem a téli hónapok.

A GDP KERESLETI OLDALA

A GDP keresleti oldalát vizsgálva elmondható, hogy a magánszektor fogyasztása volt a gazdasági növekedés fő hajtóereje 2004 első kilenc hónapjában: a háztartások fogyasztása 9,8%-kal volt magasabb, mint az előző év ugyanezen időszakában, míg a kormányzati fogyasztás mindössze 4,3%-kal növekedett. Ez azt mutatja, hogy a választási év ellenére (a választások a cikk írásának idejében zajlanak) a Nastase-kormány gazdaságpolitikája – mind fiskális, mind monetáris téren – az általános restriktív vonalat követte, és a kormányzati jövedelemcentralizáció nem növekedett. A háztartások fogyasztásának növekedése 2003 elején, a minimálbér jelentős növekedésével egy időben kezdett el felgyorsulni. A bankok erősödő hitelezési aktivitása szintén serkentően járult hozzá a lakossági fogyasztás növekedéséhez – önmagában is figyelemreméltó, hogy 2003 óta a kereskedelmi- és jelzáloghitelek állománya exponenciálisan nő, és csak 2003-ban 50%-kal nőtt reálértékben a nem-kormányzati hitelek értéke. Miután a GDP két egymást követő évben is nőtt (2001-ben és 2002-ben), és így megnőtt a lakosság rendelkezésre álló jövedelme, illetve ezzel párhuzamosan csökkenni kezdett a külső kereslet, a belső kereslet vált a gazdasági növekedés első számú mozgatójává.

2. TÁBLÁZAT – A GDP SZERKEZETE – KERESLETI OLDAL (2004. JAN-SZEPT)

Keresleti oldal	md ROL	m EUR	2003. jan-szept = 100
Összes végső fogyasztás	1 325 757	33 144	109,4
Háztartások	1 225 676	30 642	109,8
Államháztartás	100 080	2 502	104,3
Bruttó tőkeképzés	399 198	9 980	-
Bruttó állótőke-képzés	369 660	9 242	113,7
Termékek és szolgáltatások nettó exportja	-136 416	-3 410	-
Termékek és szolgáltatások exportja	653 454	16 336	116,2
Termékek és szolgáltatások importja	789 870	19 747	120,2
Bruttó Hazai Termék (GDP)	1 588 539	39 713	108,1

Forrás: INS

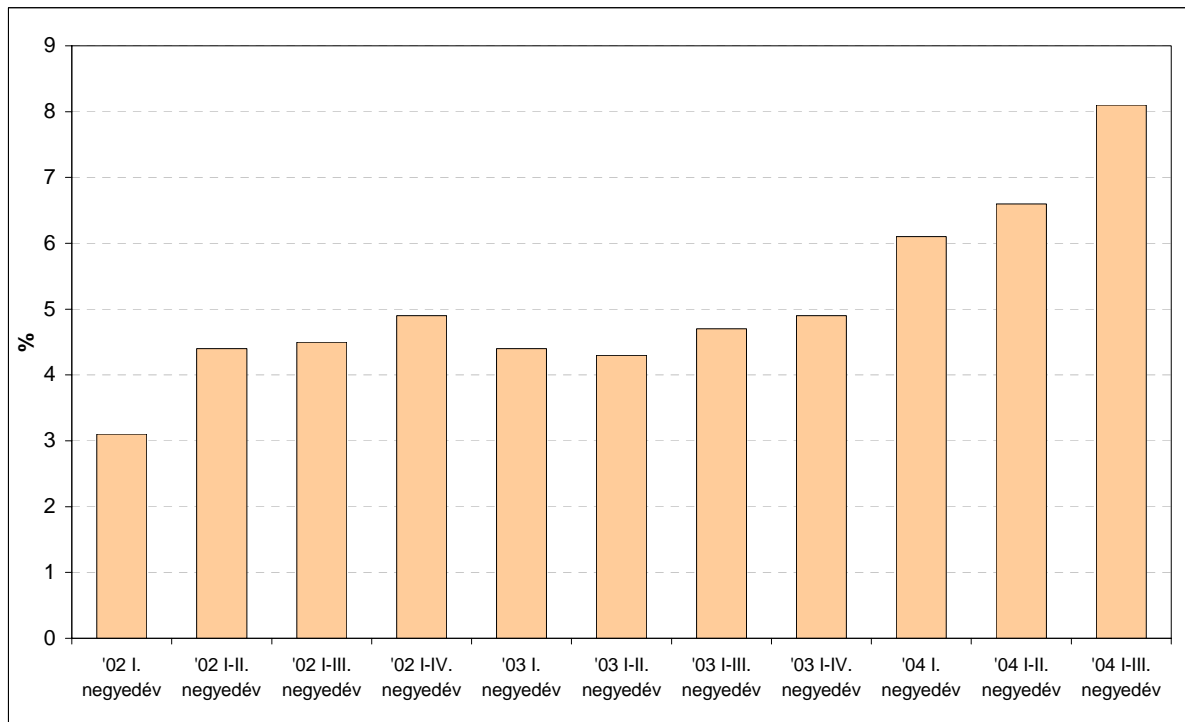
A bruttó állótőke-képzés is növekvő trendet követett 2004-ben: az első negyedévben 7,3%-kal, az első félévben 10,4%-kal, míg az év első kilenc hónapjában már 13,7%-kal nőtt az előző év azonos időszakához képest. A beruházási ráta – a bruttó állótőke-képzés és a bruttó hozzáadott érték hányadosa – 28,3% volt 2004 első három negyedévében, szemben az előző év azonos időszakának 24,7%-os értékével. Ugyanezen mutató értéke 2004 első negyedévére illetve félévére 18,9% és 23,7%.

Az év első kilenc hónapjában az importnövekedés továbbra is meghaladta az export növekedését, előbbi 20,2%-kal nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva, míg az utóbbi 16,2%-kal. Ugyanezen adatok (import- és exportnövekedés) értéke 2004 első negyedévére 19,1% és 17,1%, míg 2004 első félévére 12,4% ill. 10,2%. Az export és az import növekedése üteme közötti jelentős különbség – mely a nyári időszakban különösen nagy volt – 3.410 millió eurós külkereskedelmi hiányt eredményezett a 2004-es év első kilenc hónapjában. Ennek ellenére a gazdaság külső egyensúlya kedvezőbb helyzetben van, köszönhetően annak, hogy a nettó folyó transzferek ellensúlyozták a romló külkereskedelmi mérleget (a Nyugat-Európában és Izraelben dolgozó román vendégmunkások nagy összegeket utalnak haza, családjaik támogatására). 2004 első három negyedévében a nettó folyó transzferek értéke 1.647 millió euró volt, szemben a 2003-as év azonos időszakának 1.205 millió eurós értékével.

Az export és az import termékszerkezete azt mutatja, hogy a román gazdaságnak még van hova fejlődni: a makrogazdasági jövedelem emelkedése – ez az alapja a háztartások fogyasztásának

növekedésének – részben az un. Lohn- (vagy bér-) gyártás eredménye. A Lohn-rendszerben a külföldi befektetők munkaigényes termékeket gyártanak olcsó munkaerő felhasználásával. Ez Romániában azt jelenti, hogy a ruházati cikkek, textíliák és cipők adják a teljes export 29,3%-át, illetve az import 13%-át.

1. ÁBRA – GDP-NÖVEKEDÉS (AZ ELŐZŐ ÉV AZONOS IDŐSZAKÁHOZ VISZONYÍTVA, %)

JÖVŐBELI KILÁTÁSOK

Amennyiben újra gyorsulni kezd az Európai Unió gazdasági növekedése, akkor várhatóan csökkenni fog a magánszektor fogyasztásának a GDP-növekedésben játszott szerepe, és helyette ismét az export lehet a gazdaság hajtóereje. Ugyanakkor a következő néhány hónapban ez egy meglehetősen valószínűtlen scenárió, hiszen Románia fő kereskedelmi partnerei (pl. Németország és Olaszország) egyelőre gyengén teljesítenek, így a magánszektor fogyasztása várhatóan a közeljövőben továbbra is nagy jelentőséggel bír majd. Ennek ellenére a gazdaság belső egyensúlyi helyzete jó, a konszolidált államháztartási hiány a GDP 2%-a körül van, és az infláció is csökkenő trendet követ.

Hosszú távon a GDP várhatóan nagyobb ütemben növekszik majd Romániában, mint az Európai Unióban, köszönhetően annak, hogy az országkockázat folyamatosan csökken majd az EU-csatlakozáshoz közeledve, illetve az olcsó munkaerő miatt egyre növekvő mértékben áramlik majd technológiai transzfer az országba, zöldmezős beruházások formájában. Az a tény, miszerint néhány iparág esetében még mindig nem történt meg a szerkezetátalakítás, szintén pozitív hatással van a várható GDP-növekedésre. Ezt a növekvő trendet támasztja alá az adat is, mely szerint Románia vásárlóerő-paritáson számított egy főre eső GDP-je 2000-ben az Európai Unió megfelelő értékének 25%-a volt, ám 2003-ban a mutató értéke 30%-ra emelkedett.

PRIVATIZÁCIÓ A BOLGÁR ENERGIASZEKTORBAN

A Nemzetgyűlés 2002-ben elfogadta Bulgária Energia Stratégiáját, ezzel megnyitva az utat a bolgár energiaszektor privatizációja előtt. A szektort szabályozó hatóság az Állami Energiaszabályozó Bizottság (SCER), mely 2002. január óta a villamosenergia-árak megállapításáért felelős intézmény. Az energiapiac gyors liberalizációjára lehet számítani, mivel 2007-ig, Bulgária tervezett EU-csatlakozásáig el kell érni a teljes liberalizációt.

Az energiaszektor privatizációja 2003-ban kezdődött az energiaszolgáltató vállalatok eladásával. A hét cégből három „csomagot” alakítottak ki (a nyolcadik cég, a Zlatni piasazi már magánkézben volt). A nyugat-bulgáriai csomag tartalmazta az EDC Stolichno, az EDC Sofia Oblast és az EDC Pleven vállalatokat. A dél-bulgáriai csomagban volt az EDC Plovdiv és az EDC Stara Zagora, az észak-bulgáriai csomagban pedig az EDC Gorna Oriyahovitza és az EDC Varna. Összességében az energiaszektorban 17 vállalatot kívántak privatizálni 2004-ben. A terjesztéssel foglalkozó cégeken kívül termelő, javító, szállító, karbantartó és szénkitermelő cégek magánosítását is tervezték. A privatizáció fő célja (a jövedelemszerzés mellett) az volt, hogy a villamosenergia-ipari üzletág minden aspektusát kereskedelmi körforgásba bekapcsolva javítsák a fogyasztói szolgáltatások színvonalát. A hét állami tulajdonban levő áramelosztó cég értékesítése volt a bolgár kormány energia-privatizációs stratégiájának első lépése. A második lépés a három villamosenergia-termelő vállalat eladása lesz. Ezzel egyidejűleg kezdődik meg majd a távfűtő-vállalatok privatizálása is.

2005-ben a három villamosenergia-termelő vállalat eladása várhatóan nagy bevételt jelent majd a bolgár államnak. A TPP Bobov Dol, TPP Varna és a DHC Russe értékesítését előreláthatólag 2005 első feléig befejezik. Mind a három privatizálandó céget 100%-os állami tulajdonú részvénytársasággá alakították. Egy öttagú igazgatótanács vezeti őket, melyet az energiaügyi miniszter nevez ki. Mindegyik vállalatnak van egy vezérigazgatója, aki a cég stratégiájának és üzemvitelének kialakításáért felelős.

A DHC Russe Északkelet-Bulgáriában található, a Duna partján. Ez lehetővé teszi számára, hogy kihasználja a Russe kikötőt. A DHC Russe két részből áll: TPP Russe Kelet és TPP Russe Nyugat. A TPP Russe Kelet elektromos és hőenergiát termel, míg a Nyugat csak hőenergiát. A DHC Russe energiaforrása a magas kalóriaértékű, alacsony kéntartalmú import feketeszén, mely lehetővé teszi az elektromos áram és a hőenergia együttes előállítását. Ehhez orosz, és egyéb importált szenet használnak fel. A DHC Russe, akárcsak a két másik privatizálás előtt álló erőmű, közepes leterheltségű. A TPP Russe Kelet eredetileg 25%-on indult. Az 1996-2000-es időszakban az évi átlagos villamosenergia-kibocsátás csak 382 GWh volt, míg 2001-ben és 2002-ben 507 GWh. 2008-2015 között az éves áramtermelés várhatóan eléri majd az 1000 GWh-t. Ez a 3. blokk (110 MW) tervezett felújításával válik lehetségessé, amely technikai okokból már 1991 óta nem üzemel.

A TPP Varna Északkelet-Bulgáriában található, Varna városától 10 km-re nyugatra. A közeli Varna-tó miatt képes kihasználni a várnai kikötő előnyeit. A TPP Varna 1260 MW összkapacitással rendelkezik. Hat 210 MW-os blokkja van, melyeket a 60-as és 70-es években orosz tervek és technológia alapján alakítottak ki. Az erőmű magas kalóriaértékű, alacsony kéntartalmú import szenet dolgoz fel. A TPP Varnát szintén alacsony kihasználtsággal indították azért, hogy a hazai energiarendszer közepes terhelését fedezze. 1996-2000 között az átlagos áramtermelés 1889 GWh volt, de ez 2002-re 2300 GWh-re nőtt. A TPP Varna áramkibocsátása iránti várható kereslet az elkövetkező tíz évben elérheti az évi átlagos 4000-6000 GWh szintet.

A TPP Bobov Dol Délnyugat-Bulgáriában helyezkedik el, Szófiától 70 km-re délre. Az erőművet 1973 és 1975 között építették. Három 210 MW-os blokkból áll, így a teljes kapacitása 630 MW, ebből az

elérhető kapacitás 570 MW. A blokkokat eredetileg a magas hamutartalmú hazai barnaszén feldolgozására tervezték. Később a fűtőegységeket átalakították, hogy vegyes szén égetésére is alkalmas legyen. Jelenleg az erőmű ellátásáról 12 délnyugat- és nyugat-bulgáriai bányá gondoskodik. Ezek a hazai széntartalékok csak 2007-ig lesznek elegendők mindhárom blokk ellátásához. Ugyanakkor az üzem gázcső-vezetékek közelében helyezkedik el, így a jövőben a földgáz jó nyersanyag-alternatívává válhat. Mivel a felhasznált alapanyag a kívánatos értékhez képest szuboptimális, az egyes blokkok csak 190 MW termelésre képesek, ami a tervezett kapacitásnak mintegy 90%-a. A drága és kevésbé hatékony termelési folyamat miatt a TPP Bobov Dol a közepes és csúcsidőszaki terheléseket fedezi, és a rendszer tartalék-kapacitásaként üzemel.

Két áramtermelő céget privatizáltak 2003-ban: a TPP Maritsa-3 Dimitrovgrad-ot és a TPP Maritsa Kelet 3-at. Az előbbit a részvénytőzsdén értékesítették. Délkelet-Bulgáriában található és hazai lignittel fűt. Az utóbbi képviseli a bolgár energiatermelő szektorban az első magántőke-beruházást, melyhez nem társult állami garanciavállalás.

A privatizációs ügynökség tervezi még a Toplofikatsia Plovdiv EAD, Toplofikatsia Schumen EAD, Toplofikatsia Varna EAD és Toplofikatsia Pernik EAD cégek eladását a beruházási tervek megvalósítását követően. Az NPP Kozloduy és a TPP Maritsa Kelet 2 privatizációja a közeljövőben nem várható.

Ami a távfűtő cégeket illeti, 2005-ben itt is intenzív privatizációs tevékenység kezdődik. A DHC Pravetz, DHC Loznitza és DHC Razgrad esetében azonnali, aukción keresztül végrehajtott privatizációt terveznek. Nyilvános ajánlattételi eljárást alkalmaznak majd a DHC Velko Tarnovo, DHC Lovech, DHC Babrovo, DHC Pleven, és a DHC Bourgas esetében. A DHC Plovdiv, Schumen, DHC Varna és DHC Pernik magánosítása csak a beruházások elvégzése után kezdődik.

Mivel Bulgária jelentős exportkapacitással rendelkezik az energiaszektorban, a magánbefektetők egyre inkább érdeklődnek a beruházási lehetőségek iránt. A bolgár energiaszektor 2001-ben 11,9 gigawatt telepített kapacitással rendelkezett. Ugyanebben az esztendőben 32,5 milliárd kilowattóra hazai fogyasztás mellett 41,4 milliárd kilowattóra volt az összes termelés, a felesleget pedig Törökországba és egyéb környező országokba exportálták. A bolgár közvetítőhálózat Törökországgal, Romániával, Moldáviával, Görögországgal, Macedóniával és Szerbiával van összekapcsolva. A Kozloduy atomerőmű adja ki az exportkapacitás egy részét, de ennek két reaktorát öt évvel a tervezett idő előtt, már 2006-ban be fogják zárni. Kozloduy mellett, Belene-ben egy új atomerőmű építését is tervezik, de időpontot még nem állapítottak meg.

BOSZNIA-HERCEGOVINA: A KÜLFÖLDI SEGÉLYEK JELENTŐS SZEREPET JÁTSZANAK

Bosznia-Hercegovina (BH) esetében kulcsszerepet játszottak a nemzetközi segélyek a külső finanszírozásban, köszönhetően annak, hogy az elmúlt tíz évben a közvetlen külföldi beruházások szintje alacsony maradt, és az alacsony hitelképessége miatt korlátozott volt az ország hozzáférése a nemzetközi pénzügyi piacokhoz. Az 1992 és 1995 között zajló háború után különböző nemzetközi szervezetek és adományozó országok támogatása tette lehetővé Bosznia-Hercegovina számára azt, hogy újjáépítse az országot és a gazdaságot működő piacgazdasággá alakítsa.

Egy elemzés (*International Assistance to BiH, 1996-2002*) szerint Bosznia 1996 és 2002 között jelentős mértékben részesült nemzetközi segélyekben: több mint 5 milliárd dollárt kapott különböző nemzetközi szervezetektől és országoktól. A segélyek éves átlagos mennyisége 700-750 millió USD-t jelentett ebben az időszakban, ami Bosznia-Hercegovina éves GDP-jének körülbelül 10%-át tette ki. BH lakossága nagyjából 3,8 millió fő volt ebben a periódusban, így az egy főre eső külföldi segély majdnem elérte az évi 200 USD-t.

A legnagyobb összegű nemzetközi segélyben – 1996 és 2002 között összesen 4,1 milliárd dollárban – a Föderáció (FBiH), azaz a bosnyák-horvát entitás részesült. A Boszniai Szerb Köztársaság (Republica Srpska, RS) kapta a nemzetközi segélyek kb. 16,5%-át, míg a Brcko Térség 1,6%-ban részesült. A legnagyobb adományozó az Európai Unió volt, emellett az USA, a Világbank, az IMF és Japán is fontos donor országok voltak.

A segélyek megoszlása azt mutatja, hogy a nemzetközi támogatás legnagyobb része az infrastruktúra fejlesztését és az újjáépítést segítette. A külföldi segélyek kb. 54%-át adták ezekre a célokra. Az 1992-95-ös háború után a bosnyák GDP a háború előtti szintnek mindössze 20%-át érte el, így kézenfekvő volt, hogy a külföldi adományozók az ország újjáépítésére szánták pénzügyi segítségüket, mégpedig elsősorban az infrastruktúra újjáépítésére. A segélyek magas értékének (és az alacsony bázisértékek) hatására a gazdasági gyors ütemben nőtt: 1996 és 1999 között az éves átlagos GDP-növekedés 30% körüli volt. Ez volt az ország felépülési folyamatának az újjáépítésre épülő időszaka. Ugyanakkor 2000-től – boszniai belpolitikai akadályok miatt – jelentős mértékben, 4-5%-ra csökkent az éves GDP-növekedés. Ezzel párhuzamosan 2000-től kezdve a külföldi segítségnyújtás fókuszpontjai is megváltoztak, az intézményi reformok támogatása nagyobb jelentőséget kapott a nemzetközi segélyek céljai között.

A 2004-2007-es időszakra a kormányzat elfogadott egy középtávú fejlesztési stratégiát, melynek a Szegénységcsökkentő Stratégia Programja (Poverty Reduction Strategy Programme, PRSP) nevet adta. A PRSP fő céljai a következők: (1) a fenntartható és kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés feltételeinek kialakítása és az ország hitelképességének növelése a nemzetközi pénzügyi piacokon (2) a szegénység 20%-kal történő csökkentése és (3) az EU-csatlakozási folyamat felgyorsítása. Ezen célok eléréséhez a következő feltételek teljesülése szükséges: 5-5,5%-os éves GDP növekedés, alacsony infláció, (a GDP 11%-ára) csökkenő folyó fizetési hiány, magas (évi 15-22%-os) exportnövekedés, összesen 2 milliárd dollár értékű közvetlen külföldi tőkebefektetés a fenti időszakban, hétszeres növekedés a belföldi megtakarításokban és az adósságállomány csökkentése (a GDP 49%-ára). A megfogalmazott feltételek meglehetősen ambiciózusak, míg a PRSP céljai a nemzetközi segélyek további csökkenésével számolnak. Így a hitelképesség növelése kulcsfontosságú a közép-távú fejlesztési terv szempontjából.

**3. TÁBLÁZAT – BOSZNIA-HERCEGOVINÁNAK JUTTATOTT NEMZETKÖZI SEGÉLYEK,
ÁGAZATI BONTÁSBAN, 1996-2002**

ÁGAZAT	Jóváhagyott összeg (USD), 1996-2002				Összesen (USD)
	Állam (B-H)	FBiH	RS	Brcko térség	
Energia és bányászat		663 707 004	91 687 053	7 527 932	762 921 989
Szociális szektor	594 310	632 469 575	93 117 601	43 240	726 224 726
Ipar		636 600 279	74 574 447		711 174 726
Közlekedés és távközlés		439 399 724	107 983 103		547 382 827
Pénzügyi- és bankszektor, Költségvetési támogatás		376 254 533	169 419 660	445 642	546 119 835
Környezetvédelem/Várostervezés/ Lakásépítés/Önkormányzatok	1 581 500	366 722 342	104 122 914	1 670 484	474 097 240
Egészségügyi és szociális védelem		183 931 274	56 622 333	1 659 499	242 213 106
Mezőgazdaság, Erdőgazdálkodás, Állategészségügy és Vízgazdálkodás		156 941 188	70 546 278	6 180 983	233 668 449
Oktatás	275 422	187 801 251	36 224 327	2 895 736	227 196 736
Vízellátás		196 055 174		6 801 779	202 856 953
Intézményfejlesztés/Technikai segítségnyújtás	15 541 331	154 776 909	6 474 881	8 300 081	185 093 202
Aknafelszedés	3 000 000	58 574 940	14 577 478	838 921	76 991 339
Munkaerő, foglalkoztatás, veteránok		20 970 484	14 523 601		35 494 085
Helyreállítás				24 851 208	24 851 208
Infrastruktúra				17 114 380	17 114 380
Demokrácia		16 755 189			16 755 189
Kultúra és tudomány		12 835 648	31 488		12 867 136
Kisvállalkozások		7 727 941			7 727 941
Gazdasági fejlesztés	133 900			3 334 216	3 468 116
Testezés, sport és ifjúság		2 657 987	501 459	91 483	3 250 929
Középületek		2 450 000		147 936	2 597 936
Statisztikák	1 830 000		753 400		2 583 400
Igazságügy			2 422 214		2 422 214
Polgári repülés	1 000 000				1 000 000
Média			804 502		804 502
Belpolitika			470 216		470 216
Kereskedelem és turizmus			244 821		244 821
Információtechnológia	100 000			85 406	185 406
Más					33 183 826
ÖSSZESEN					5 100 962 433
	<i>Amiből:</i>				
<i>Infrastruktúra és helyreállítás</i>	1 581 500	2 302 484 523	378 367 517	57 965 783	2 740 399 323
<i>Szociális szolgáltatások</i>	869 732	1 004 202 100	185 964 261	4 598 475	1 195 634 568
<i>Pénzügyi- és bankszektor, Költségvetési támogatás</i>	0	376 254 533	169 419 660	445 642	546 119 835
<i>Mezőgazdaság, Erdőgazdálkodás, Állategészségügy és Vízgazdálkodás</i>	0	156 941 188	70 546 278	6 180 983	233 668 449

Forrás: UNDP

2004-re a megtermelt bruttó hazai termék a háború előtti GDP-szint 60%-ára emelkedett. A gazdaság egyik legjelentősebb makrogazdasági problémája a magas folyó fizetési mérleghiány. Az utóbbi négy évben a külkereskedelmi mérleg hiánya elérte a GDP 55-60%-át, aminek alapvető hatása volt a folyó fizetési mérleg egyenlegének alakulására. Ez utóbbi hiánya a GDP 20 és 30%-a között mozgott a 2000 és 2003 közötti időszakban. Kiemelendő ugyanakkor, hogy habár a külkereskedelmi mérleg javult ezen időszak alatt, a folyó fizetési mérleg hiánya majdnem 10 százalékponttal nőtt.

A folyó fizetési mérleg romlásának legfőbb oka a folyó transferek fokozatos, gyors ütemű csökkenése, amelyhez hozzájárult a jövedelmek egyenlege többletének csökkenése. Míg 1999-ben a nettó folyó transferek elérték a GDP 33,5%-át, ugyanezen mutató 2003-ban már 20% alá süllyedt. Ez is szemlélteti azt a tendenciát, miszerint az elmúlt években folyamatosan csökkent a külföldi transferek (beleértve a nemzetközi segélyeket is) szerepe. Ennek következtében a javuló külkereskedelmi egyenleg ellenére sem tudott csökkenni a folyó fizetési mérleg hiánya.

Ugyanakkor pozitív folyamatként értékelhető az, hogy az elmúlt három évben gyors ütemben növekedtek a közvetlen külföldi tőkebefektetések (FDI). 2001-ben még csupán 260 millió dollárnyi FDI érkezett az országba, ám 2003-ra ez az összeg 660 millió USD-re, a GDP 5,4%-ára emelkedett.

A jövőben a nemzetközi segélyek további csökkenése várható, így a külkereskedelmi hiány további mérséklésére és az üzleti környezet további javítására van szükség. Az előbbinek a dinamikus exportnövelés lehet a fő eszköze. 2004 első félévének adatai szerint az export növekedési üteme meghaladta az importét, ez pedig – értelemszerűen – szükséges feltétele a külkereskedelmi mérleg javulásának. Ez év első félévében az FDI megközelítette a 400 millió dollárt, így 27%-kal haladja meg az előző év megfelelő időszakának értékét. Ez azt mutatja, hogy Bosznia-Hercegovinában az elmúlt években – a nemzetközi segélyek csökkenésével párhuzamosan – megnőtt a közvetlen külföldi tőkebeáramlás jelentősége, elsősorban a felgyorsult privatizációnak köszönhetően.

BULGÁRIA HELYZETE ÉS FŐ MAKROGAZDASÁGI MUTATÓI 2004-BEN

2004 során a bolgár gazdaság fontos változásokon ment keresztül. Ezek némelyike javította a jelenlegi gazdasági helyzetet, míg mások nyílt vagy rejtett kockázatokat takarnak. A közelmúlt makrogazdasági adatai a gazdasági aktivitás gyorsulására mutatnak rá, melyet a magánszektor növekedése, az import és export lényeges bővülése, növekvő beruházások, javuló és kedvező költségvetési pozíció, valamint tovább emelkedő hazai kereslet kísért, s ehhez hozzájárul még a fizetések emelkedése és a hitelek bővülése is.

A 2002-ben tapasztalt 4,9%-os GDP növekedés után 2003-ban 4,3%-ra mérséklődött a bolgár gazdaság növekedési rátája. Az első negyedéves csökkenő trend 2003 második negyedévében megfordult, és az arányszám újra emelkedni kezdett. Azóta ez a növekedés töretlenül tart az egész időszakban. 2004 második negyedévére a GDP növekedés éves üteme elérte a 6%-ot.

2003 során mind a 6,6%-kal emelkedő hazai fogyasztás, mind a 13,8%-kal meglöduló beruházás hozzájárult a további bővüléshez. Ez a helyzet 2004 első két negyedévet követően részben megváltozott. A hazai fogyasztás növekedési rátája folyamatosan csökkent a két negyedév alatt, miközben a beruházások az első negyedévben 21,4%-kal új csúcspontot értek el, ám a következő három hónapban lényegesen mérsékeltebb növekedést produkáltak (6,3%). A fogyasztás és a beruházás ingadozásait részben ellensúlyozta az export folyamatos bővülése. Ez azt jelentette, hogy az export növekedése nagyobb mértékben járult hozzá a GDP növekedéséhez, mint a fogyasztás bővülése. Az export növekedési üteme azonban igen volatilis volt, és 2003 óta nem haladta meg az import bővülésének ütemét. 2004 elejétől kezdve a gazdasági növekedés a beruházások és az export növekedésén alapult, de ez a folyamat további importkeresletet eredményezett.

Az 1989 és 1997 közötti gazdasági összeomlást követően, mely a reál GDP 30%-os zuhanását okozta, a gazdasági fellendüléssel az ország nagyrészt utolérte a visszaesés előtti állapotot. 2003-ban az egy főre jutó reál GDP ismét elérte az 1989-es szintet, miközben a teljes reál GDP a válság előttinek csak 90%-át tette ki. A két mutató közötti különbséget alapvetően a népesség csökkenése okozta.

A GDP növekedési ráták szektorális lebontása a bolgár makrogazdasági helyzet néhány fontos jellemzőjére világít rá. 2003-ban a mező- és erdőgazdaság termelése 1,3%-kal csökkent. Ez a trend 2004 első két negyedévében megfordult, de a termelés növekedési rátája igen szerény maradt. Közben az ipari termelés az elmúlt másfél évben folyamatosan mintegy 7%-kal nőtt. A szolgáltatási szektor fejlődése ismét lendületet vett. Az éves növekedési üteme 2002-ről 2003-ra visszaesett, de 2004 első két negyedévében visszaállt a másfél évvel korábbi szintre.

A fogyasztói árindex változatos pályán mozgott az elmúlt két és fél évben. Ezen időszak alatt az év végén mért inflációs ráta a 2002-es 3,8%-ról 2003-ban 5,6%-ra emelkedett, az átlagos évi infláció pedig 5,8%-ról 2,3%-ra csökkent. Az inflációs trendek változékonysága 2004-ben is folytatódott. 2004-ben az éves inflációt 7% körülire várják. Bulgária számára kedvező, hogy az ország évek óta felelős fiskális politikát folytat. A költségvetési hiány 1999 és 2002 között a GDP-nek kevesebb, mint 1%-át tette ki. 2003-ban a költségvetés enyhe többlettel zárult. Ezt az adatot érdemes óvatosan kezelni, mert a költségvetés javulását eredményezhették olyan ideiglenes tételek is, mint az ÁFÁ-ból, fogyasztási adókból, és a megnövekedett import révén a vámokból befolyó magasabb bevételek. Ennek a költségvetési politikának a következménye, hogy a kormány belső adóssága enyhén növekedett, de a külső adósságot lényegesen vissza tudták szorítani.

A gazdaságpolitika úgy szeretné elérni a bevételek növekedését, hogy stabil és kiszámítható gazdasági környezetet teremtsen, csökkenteni a társasági adót azokban a régiókban, ahol magas a

munkanélküliség, és visszaszorítja a szürkegazdaságot. A munkaszerződésen keresztül fizetett hivatalos bérek emelkedtek, ami a kormány bérnövelő politikáját tükrözi. A közszférában fizetett átlagos bérek meghaladták a magánszféra béreit. A gazdaság egyes szektoraiban a bérek gyorsabban nőttek, mint a munka termelékenysége, ami rontotta a versenyképességet és a jövőben problémákhoz vezethet. Közben a munkanélküliségi ráta a 2003-as 12,7%-ról 2004 második negyedévére 12,0%-ra esett vissza.

Az export bővülésénél gyorsabban növekvő importkereslet miatt a folyó fizetési mérleg hiánya az elmúlt két évben megnőtt. A romló kereskedelmi mérlegegyensúly és a folyó fizetési mérleg hiánya miatt a gazdaság sebezhető marad a hazai kereslet növekedésével szemben, ami tovább növeli az importot és így kedvezőtlenül hat a fizetési mérlegre. A jövedelmek egyenlegének romlása további nyomás alá helyezheti a folyó fizetési mérleget, mely a magánszektor növekvő eladósodása, a külföldi adósság szerkezeti változása, valamint az osztalék- és profittranszferek miatt akár a GDP 7%-ának megfelelő deficitet is elérhet. Ugyanakkor, a folyó fizetési mérleg hiányát szinte teljes mértékben fedezi a külföldi beruházásokból származó tőkebeáramlás, mindemellett a szolgáltatások és a folyó átutalások egyenlege is jelentősen javították a mérleg helyzetét.

A bolgár gazdaság állapotának kritikus tényezői az erősödő hazai kereslet, és a fő kereskedelmi partnerek gazdasági növekedésének lassú megindulása. Ez a két szempont a kereskedelmi mérleg romlásához vezetett. A külföldi beruházások növekedése enyhítette a helyzetet. Ez utóbbi kedvezően hatott a bolgár gazdaság szerkezeti átalakítására, valamint a bolgár cégek versenyképességének javítására is. Ezek a tényezők lényegesen javíthatják Bulgária gazdasági növekedésének kilátásait.

4. TÁBLÁZAT – BULGÁRIA FŐ GAZDASÁGI MUTATÓI (NÖVEKEDÉSI RÁTÁK %-BAN)

	Éves ráta	I. negyedév	II. negyedév	III. negyedév	IV. negyedév
GDP növekedés (év/év)					
2002		3,5	6,3		3,5
2003	4,9	3,5	4,2	6,2	4,9
2004	4,3	5,3	6,0	4,4	
Végső fogyasztás					
2002		3,6	1,9		7,3
2003	3,6	5,8	8,0	1,4	
2004	6,6	5,2	4,2	5,4	7,0
Bruttó tőkeberuházás					
2002		6,7	8,3		11,5
2003	8,5	11,6	21,2	6,1	
2004	13,8	21,4	6,3	13,3	10,0
Export					
2002		-3,3	5,5		10,4
2003	7,0	13,2	11,7	13,4	
2004	8,0	8,0	10,9	4,0	5,3
Import					
2002		0,9	5,7		10,6
2003	4,9	13,8	18,3	1,9	
2004	14,8	17,7	11,3	13,3	14,0
Mező- és erdőgazdálkodás					
2002		2,9	8,6		3,0
2003	5,5	-0,3	-0,3	6,3	
2004	-1,3	1,2	0,9	-1,5	-2,2
Ipar					
2002		0,7	6,6		3,6
2003	4,6	5,7	5,9	7,2	
2004	7,1	6,4	7,5	6,6	10,1
Szolgáltatások					
2002		5,1	5,8		3,5
2003	5,1	2,6	3,8	6,2	
2004	3,5	6,2	5,4	4,6	3,0

Forrás: NSI, MF, BNB

FOLYTATÓDIK A ROMÁN DEZINFLÁCIÓ

Az ország jövő júliusban vezeti be az inflációs célkövetés rendszerét

Románia az elmúlt években látványos eredményeket ért el dezinflációs folyamatában. Az infláció októberben 10,8%-ra esett vissza az előző év hasonló időszakában mért 15,8%-hoz képest. Bár az már biztos, hogy a Román Nemzeti Bank (RNB) nem tudja teljesíteni az év végére kitűzött 9%-ot, de 2004-ben az infláció nem fogja meghaladni a 10%-ot. A jegybank 7%-os fogyasztói árindex-növekedést jósol a következő évre. A dezinflációs folyamatot rugalmasabb árfolyam-politikával kellene támogatni, amit az RNB nemrég fogadott el. Az ilyen jellegű monetáris politikának azonban súlyos hátulütője lehet a folyó fizetési mérleg alakulásával kapcsolatban. Románia jövő év június-júliusra tervezi a hivatalos inflációs célt követő politika bevezetését. A 2005-ös inflációs cél egyelőre még ismeretlen, a jegybank álláspontja szerint 7%-ot fognak kitűzni, az IMF azonban még nem egyezett bele, az IMF programban még mindig 6%-os inflációs cél szerepel.

A fogyasztói árindex (CPI) évről évre folyamatosan csökkent az októberi 10,8%-ig, az előző havi 11,1%-ról és az augusztusi 12,4%-ról.

5. TÁBLÁZAT. AZ INFLÁCIÓ ALAKULÁSA 2003-BAN ÉS 2004-BEN.

	Infláció 2004 októberben, a következő alapon:			Átlagos havi inflációs ráta, január 1. - október 31.	
	2004. szept.	2003. dec.	2003. okt.	2004	2003
Összesen	101,2	107,9	110,8	0,8	1,1
Élelmiszer	100,9	105,2	109,4	0,5	0,9
Egyéb áruk	101,5	109,9	111,2	0,9	1,2
Szolgáltatások	101,4	109,9	112,9	0,9	1,1

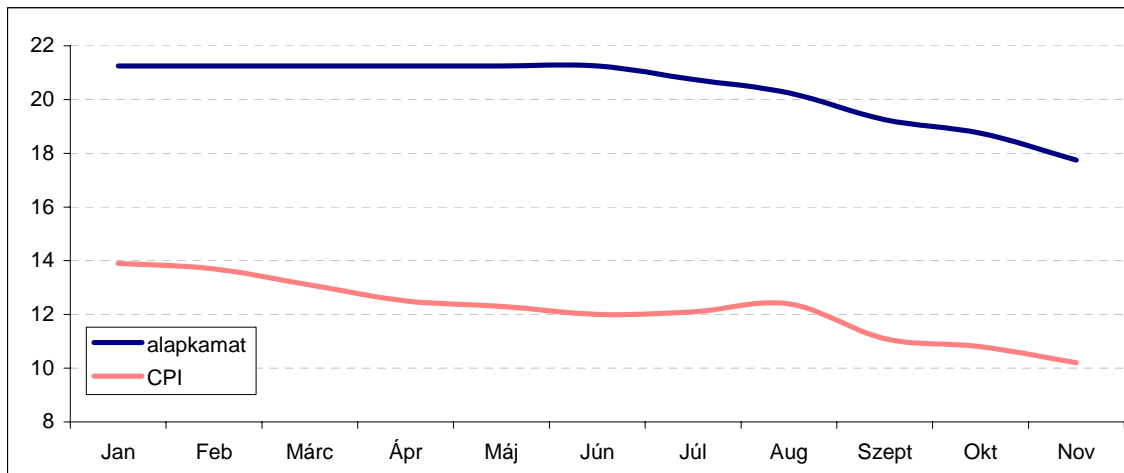
Forrás: RNB

Az RNB szerint novemberben és decemberben a fogyasztói árindex gyorsuló csökkenése várható. Az árszint növekedési rátájának kedvező mértékű mérséklődése ellenére a Román Nemzeti Bank valószínűleg nem lesz képes tartani a 9%-os CPI célt, de az infláció így is 10% alatt marad a várakozások szerint, és inkább a hivatalos célhoz áll majd közelebb. A dezinflációs folyamat megalapozására az RNB úgy döntött, hogy november 21-én 50 bázisponttal 17,75%-ra csökkenti az alapkamatot.

A központi bank a várakozások nyomásának és a folyamatos dezinflációnak engedve idén június óta már 350 bázisponttal csökkentette a kamatlábat. Az 50 bázispontos kamatvágásra már számított a piac, s 2004 végéig még legalább egy újabb kamatcsökkentés várható. Az RNB utalt a Fitch minősítő ügynökség javuló hitelminősítésére (befektetési kategória), és állítása szerint a lépés kétségtelenül fellendítheti a külföldi beruházásokat és a lej portfólió-bevételeit, ami ellensúlyozhatja a kamatcsökkentést. „Ez a monetáris politika további szűkítését fogja jelenteni, ami segíti a dezinflációs folyamatot” – állítja az RNB. *(Az árfolyamrendszer ebben a hónapban rugalmasabb lebegésre állt át. Ezt a lépést az EU-csatlakozás egyik mérföldkövének tekintették. A következő év elejétől betétjeiket a külföldiek is tarthatnak lejben, és ez várhatóan a román fizetőeszköz gyorsabb reálfelértékelődéséhez fog vezetni.)* A Fitch IBCA nemzetközi hitelminősítő ügynökség Románia hosszú távú külföldi valutában denominált hitelbesorolását „BB”-ről „BBB”-ra, hazai valuta esetben pedig „BB+”-ről „BBB”-re javította, a kilátásokat (outlook) pedig stabilra változtatta. A döntés fő oka az előrehaladott európai

integrációs tárgyalási folyamat és az IMF programjának megfelelő stabil makrogazdasági teljesítmény. Az EU a működő piacgazdaság státuszát is megítélte Romániának az energiaszektor reformjait és a privatizációt követően. A Moody's és a S&P, melyek Romániát egy fokkal a befektetési kategória alattinak értékelik, várhatóan szintén követik majd a Fitch-et.

2. ÁBRA. A JEGYBANKI ALAPKAMAT ÉS A FOGYASZTÓI ÁRINDEX ALAKULÁSA

Megjegyzés: A novemberi CPI csak előrejelzés; Forrás: RNB

A jelenlegi gazdasági fejlemények egyetlen gyenge pontja a folyó fizetési mérleg növekvő hiánya. Míg a lej nominális felértékelődése egyértelműen támogatja a dezinflációt, az erősebb valuta a külső mérlegre is nagyobb nyomást helyez. Különösen a kivétel 25%-át kitevő textilipar kerülhet veszélybe, amely az exportszektor egyik legdinamikusabb ágazata volt a korábbi években. A folyó fizetési mérleg hiánya az év első kilenc hónapjában 2,3 milliárd euróra rúgott, ami 12 hónapos alapon számítva a GDP 6,5%-át adja ki, ami több, mint egy százalékponttal magasabb, mint az IMF támogatási megállapodásában szereplő érték. A Román Nemzeti Bank szerint a hiány növekedését a kereskedelmi mérleg hiányának növekedése okozta, mely az előző év azonos időszakában mért 2,39 milliárd euróhoz képest idén 3,2 milliárd eurót tett ki az említett időszakban. Szinte biztosra vehető, hogy az előre megcélzott mérleghiányt, melyben az IMF program keretében megegyeztek, idén túl fogják lépni, és a 2005-re tervezett 5%-os szint megvalósulása még kevésbé tűnik megvalósíthatónak a lej várható reálfelértékelődése miatt. (Mindemellett a folyó fizetési mérleg deficitjének 70%-át várhatóan a beáramló külföldi beruházásokból fedezik.) Az IMF figyelmeztetett, hogy a nominális felértékelés nem lesz elég az inflációs célok eléréséhez, aminek oka a gyors energiaár-módosítás, a közalkalmazotti bérek emelése, és a 2005-ös alacsonyabb kamatlábak. Mivel az alapkamat-csökkentés elkerülhetetlen lesz, hogy a reálfelértékelődés korlátok között maradjon és csökkenjen az ebből származó nyomás, emellett szigorú fiskális politikát kell alkalmazni a dezinfláció támogatása és a folyó fizetési mérleg hiányának megfékezése céljából.

Az utolsó kamatvágás után közzétett nyilatkozatban az RNB kiemelte megfontolt monetáris politikájának folytatását, mert az összereslet további növekedésére lehet számítani. Isarescu, a Központi Bank elnöke néhány héttel ezelőtt úgy nyilatkozott, hogy a magánfogyasztás emelkedni kezdett a kölcsönök és fizetések növekedésének köszönhetően, míg a magas költségvetési bevételek a közületi fogyasztás növekedéséhez vezet. „Minden ló futásra készen áll, szorosan kell tartanunk a gyeplőt.” Az RNB illetékesei sürgették a következő kormányt, hogy szigorú bérpolitikát és megfontolt fiskális politikát folytasson, s ezzel támogassa a banknak az infláció csökkentésére tett erőfeszítéseit és elkerülje a növekedés túlzott ösztönzését. (Időközben nyilvánosságra hozták a november 28-i parlamenti választások végeredményét, mely szerint a kormányon levő PSD-PUR szövetség kapta a szavazatok 36,6%-át, amit szorosan követett az ellenzéki PNL-PD szövetség 31,1%-kal.) Adrian

Nastase miniszterelnök szerint a GDP idén várhatóan 8,1%-kal fog nőni a 2003-as 4,9% után. Hivatalos források szerint Romániának 5-6%-nál gyorsabb éves növekedésre van szüksége ahhoz, hogy utolérje az EU-t. A legfrissebb, januártól szeptemberig terjedő növekedési adatok megerősítik Nastase álláspontját, mert 8,1%-os emelkedést mutatnak az előző év azonos időszakához képest. A háztartások fogyasztása 9,8%-kal, a beruházások 26,2%-kal bővültek, ami inflációs nyomással terheli a gazdaságot. A reál konvergencia és a dezinflációs folyamat a jövőben nyilvánvalóan konfliktusba kerül a jövőben.

A közeljövőt illetően az RNB legfrissebb inflációs jelentése szerint a dezinflációs folyamat jövőre ideiglenesen megtorpanhat az energiaárak növekedése miatt. Isarescu jegybankelnök korábban azt állította, hogy a bank 2006-ban 4%-ra, 2007-ben pedig 3%-ra kívánja lenyomni a fogyasztói árindexet. Az RNB várhatóan jövő év júliusában inflációs célkövető rezsimet vezet be, így akkorra a kitűzött célt egyértelműen meg fogják határozni. A dezinflációval kapcsolatban Isarescu korábban a lengyel modellre hivatkozott, bár ez a fajta megoldás talán túl erőltetett lenne, mely a reálgazdaságnak is jelentős károkat okozhat.

SZERBIA BEVEZETI AZ ÁLTALÁNOS FORGALMI ADÓT

Szerbia EU-csatlakozásának egyik feltétele az adóreform, az ÁFA bevezetése. Szerbia azon két európai ország egyike, amelynek eddig nem alkalmazott értéknövelt adót az adórendszerében. Az ÁFA-törvényt 2004. július 23-án fogadták el, és 2005. január 1-én lép hatályba. A törvény általánosságban az EU alapelveit követi. Az elmúlt 5 hónapban került sor a regisztrációra, az adófizetők oktatására és az adóhatóság alkalmazottainak felkészítésére. 2005 januárjától az áruk és szolgáltatások adókulcsa 18% lesz, a kedvezményes kulcs pedig 8%.

A szerb kormány már többször tett kísérletet az adóreformra. Az adórendszer nem elégítette ki a piaccgazdaság feltételeit 1994 és 2001 között, az adókulcs 20, 9 illetve 3% volt, de az adófizetők gyakorlatilag 31, 18 és 12%-os kulccsal adóztak. Az új, 2002. márciusi forgalmiadó-törvényben az áruk és szolgáltatások adója egységesen 17% lett, a 3%-os szövetségi adókulcs viszont megmaradt. A 2001-es adóreformban vezették be az adószámot, és azok a termékek kaptak adómentességet, melyek most 8%-os kulccsal adóznak.

A most bevezetésre kerülő rendszerben az adóalapot a kereskedelmi árucikkek és szolgáltatások, valamint az import képezik. Az adóalapba tartozik az árukért és szolgáltatásokért kapott kompenzáció mellett a fogyasztási adó, az illetékek, egyéb közbevételek az ÁFA kivételével, valamint az adóköteles számlák alapján számított egyéb kiadások.

A 8%-o adókulcsú termékek körébe nagyrészt azok tartoznak, amelyek korábban adómentesek voltak, mint például a kenyér, a tej, az étolaj, a cukor, a gyümölcsök és zöldségek, a tojás, a hal, néhány gyógyszer, a gyógyászati segédeszközök, a napilapok, a közszolgáltatások, a tankönyvek és a szállodai szolgáltatások.

Az adómentes termékek és szolgáltatások körét a törvény pontosan meghatározza, ilyenek például a diplomáciai szükségleteket fedező áruk, kulturális szolgáltatások, oktatás, diákszállítás, stb. A pénzügyi tranzakciók és a tőkeáramlás egy része szintén adómentes, mint ahogy a kötelezettségek átvállalása, garanciák, hitelügyletek, és egyebek, de ezekre a tevékenységekre nem lehet az ÁFÁ-t visszaigényelni.

Kétféle adómentesség létezik, az egyik adó-visszatérítésre jogosít, a másik esetében pedig az adófizető gyakorlatilag 0%-os adókulccsal adózik. Ilyenek például az exporttermékek, amelyek esetében nem kell megfizetni az ÁFÁ-t, és természetesen visszaigénylésre sincs lehetőség.

Az ÁFA alanyai azok az adófizetők, amelyeknél az elmúlt 12 hónapban a forgalom meghaladta a 2 000 000 dinárt (26 000 euró), vagy a következő évben legalább 2 000 000 dinár forgalomra számítanak. Azok a vállalkozók, akik 1 000 000 dinár (13 000 euró) fölötti, de 2 000 000 dinár alatti forgalmat bonyolítanak, dönthetnek az ÁFA rendszerbe való belépésről, de ezután legalább két évig ebben a rendszerben kell adót fizetniük. Azok az adófizetők, akiknek a forgalma meghaladja a 20 000 000 dinárt (260 000 euró), kötelesek havonta adóbejelentést tenni és az ÁFÁ-t megfizetni, az ennél kisebb jövedelműeknek háromhavonta kell ezt megtenniük.

Az ÁFA-törvény külön javaslattal él néhány adófizető számára, hogy adózásukat megkönnyítse. A kis adózók azok a vállalkozók, akiknek éves forgalma kevesebb, mint 2 000 000 dinár (26 000 euró). Ők nem tüntethetik fel az ÁFÁ-t a számláikon, és nem is igényelhetik ezt vissza. Azok a mezőgazdasági dolgozók, akik úgy döntöttek, hogy bejelentkeznek az ÁFA rendszerbe, 5%-os kulccsal adóznak. A használt cikkekre és antikvitásokra vonatkozó adóalapnak az árkülönbség számít.

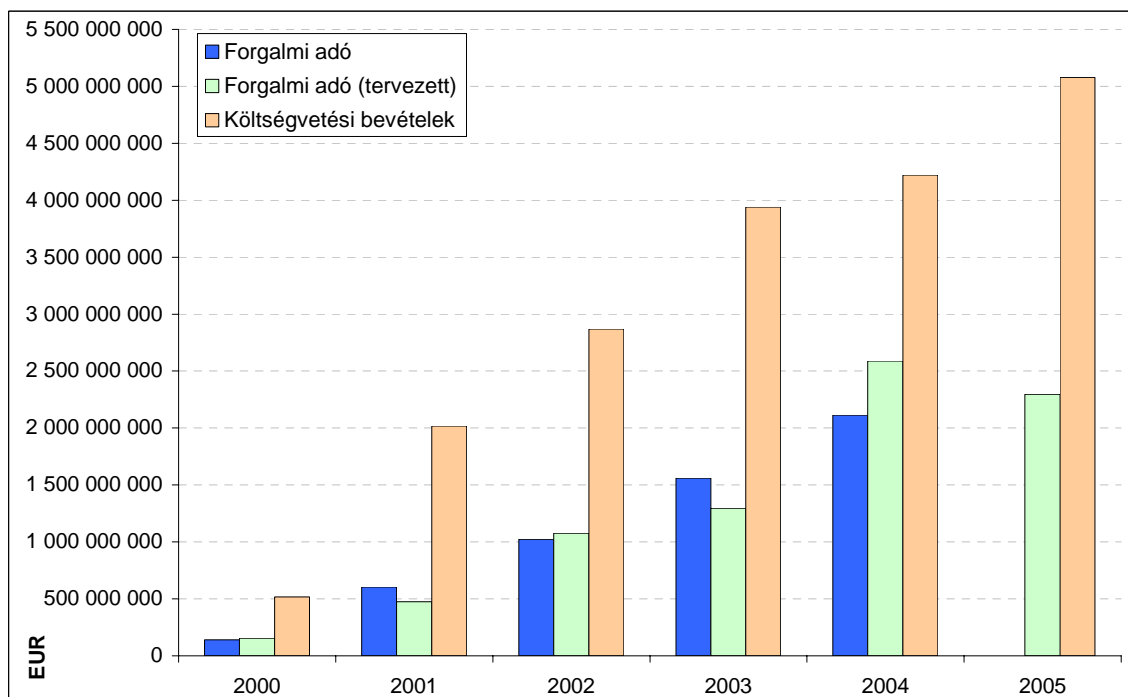
A jelenleg használt forgalmi adóhoz képest az ÁFÁ-nak számos előnye van. Sokkal kiterjedtebb, hiszen mostanáig a forgalmi adót csak a kiskereskedők fizették, az utolsó láncszemben a végső

eladás és a fogyasztók között. Az ÁFA esetében az adót a termelési folyamat minden egyes lépcsőjében fel lehet számítani. Az ÁFA hatékonyabban szűri ki a szürkegazdaságot. Egyes becslések szerint Szerbiában a szürkegazdaság teszi ki a GDP 35-40%-át, és az ÁFA bevezetésével ez az arány 5-10%-ra csökkenhet. További előny, hogy az import adómentes lesz, néhány berendezés esetében a vállalkozók számára lehetővé válik a költségek levonása, valamint ez az intézkedés az EU-tagság egyik előfeltétele is.

Az új forgalmi adó alkalmazásának kezdetén a költségvetési egyenleg romlásával lehet számolni, mivel az adórendezés (számítás) egy hónapos időtartama alatt nem fognak befolyjni forgalmi adóból származó bevételek. Másrészt, az adófizetők kötelezve lesznek arra, hogy az ÁFA visszaigénylés ideje alatt is befizessék az adót, ami likviditási problémákat okozhat. A probléma enyhítésére megoldás lehet például a beralap adójának eltörlése.

Az ÁFA alkalmazásának egyik következménye az adminisztrációs költségek növekedése, valamint az első negyedévben az infláció emelkedése, de a kormány nem számít jelentős áremelkedésre az új adó bevezetésének következményeként. Ugyanakkor az ÁFA bevezetéséhez kapcsolódó kényes kérdés lehet, hogy ha Montenegró és Szerbia egyetlen közös piaccá válik, akkor mi történik az adó beszedésével, hiszen nem kívánatos egynél több hatóságot alkalmazni az ÁFA beszedésére. Montenegró még 2003-ban vezette be az ÁFÁ-t, az adókulcs 17%-os.

3. ÁBRA – KÖLTSÉGVETÉSI BEVÉTELEK ÉS FORGALMIADÓ-BEVÉTELEK

*Forrás: Szerb kormány, költségvetési törvény
(a 2004-es adatok a januártól októberig tartó időszakra vonatkoznak)*

További adóreformot is terveznek Szerbiában, ami elősegítené a gazdasági fejlődést és növelné a foglalkoztatást. Az új adótörvényben például a munkaadó mentesülne az adók és szociális terhek alól az 50 éven felüliek foglalkoztatása esetén. 2005. január 1-től az új alkalmazottak (új belépők a munkaerőpiacra) egy évig személyi jövedelemadó-mentességet élveznek (14%). Az adóreform másik célja, hogy segítse a tőkepiac fejlődését és csökkentse a kamatlábakat: így a bankok mentességet kapnak a pénzügyi tranzakciók, a szolgáltatások és a bevételek adói alól. A társasági adó jelenleg 10%, amelyet 14%-ról csökkentették le, hogy még inkább elősegítsék a külföldi befektetők betelepülését.

A szerb kormány a folyó évtől kezdve havi közlönyt fog megjelentetni a közkiadásokról. A közlöny az állami bevételek és kiadások egyenlegét fogja bemutatni. Eszerint a költségvetési deficit ez év első 10 hónapjában 21 milliárd dinár (270 millió euró) volt, ami 10 milliárd dinárral (130 millió euróval) kevesebb, mint az előző évi adat. A költségvetés bevétele 20%-kal magasabb volt, mint az előző év azonos szakaszában, a 22,3%-os forgalmi adóbevétel-növekedés pedig a fiskális készpénznyilvántartások bevezetésének eredménye. A tervezet szerint a költségvetési hiány idén nem haladja meg a 27 milliárd dinárt.